

Ο παραδοσιακός χορός στο χωριό Πάνω Αρόδες της επαρχίας Πάφου

Ανδρέας Παρασκευά

Περίληψη

Σκοπός: Η εργασία αυτή είχε σκοπό να καταγράψει τα είδη των παραδοσιακών χορών στο χωριό Πάνω Αρόδες της επαρχίας Πάφου. **Μέθοδος:** Η καταγραφή έγινε μέσω συνεντεύξεων τεσσάρων (4) ατόμων, βιντεοσκόπησης και σημειώσεων. **Αποτελέσματα:** Καταγράφηκαν τα είδη των χορών, ποιοι και πώς χόρευαν και εξακολουθούν να χορεύουν καθώς και οι περιστάσεις που οι άνθρωποι χόρευαν και χορεύουν στο χωριό τους. Επιβεβαιώνονται παλαιότερες καταγραφές ότι άνδρες και γυναίκες χόρευαν χωριστά τους αντίστοιχους αντρικούς και γυναικείους αντικριστούς χορούς εκτός από τον συρτό που χόρευαν ζευγάρια άνδρες και γυναίκες μαζί. Από τα δεδομένα προκύπτει ότι οι μικτοί χοροί που εμφανίζονται ως παραδοσιακοί από διάφορα φολκλορικά συγκροτήματα είναι συνήθειες της σημερινής εποχής. Τα μουσικά όργανα που έπαιζαν στους χορούς ήταν το βιολί και το λαγούτο. Στην εποχή μας μόνο στη χοροεσπερίδα του χωριού, που διεξάγεται τον Αύγουστο, γίνονται παραδοσιακοί χοροί με βιολί και λαούτο. Τα δεδομένα της εργασίας αυτής είναι χρήσιμα για τους δασκάλους του παραδοσιακού χορού όσον αφορά τη γνώση, τη χρήση και τη διάδοση του χορού στις νεότερες γενιές.

Λέξεις κλειδιά: Πάνω Αρόδες, παραδοσιακός χορός, μουσικά όργανα, έθιμα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι παραδοσιακοί χοροί της Κύπρου

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (Ιακωβίδης, 1988), οι παραδοσιακοί χοροί της Κύπρου χωρίζονται στους γυναικείους αντικριστούς και αντρικούς

αντικριστούς όπου χορεύουν ο ένας απέναντι στον άλλο. Τόσο οι γυναίκες όσο και οι αντρικοί περιλαμβάνουν 5 χορούς (*πρώτος, δεύτερος, τρίτος τραουδιστός, τέταρτος* και ο *πέμπτος* ή *μπάλος*) καθώς και τον *συρτό* που χόρευαν και οι γυναίκες και οι άντρες. Τους γυναικείους αντικριστούς χαρακτηρίζουν η σεμνότητα και οι απαλές κινήσεις. Οι αντρικοί αντικριστοί είναι χοροί άμιλλας καθώς προσπαθεί ο ένας να δείξει περισσότερη λεβεντιά και τέχνη από τον άλλο. Είναι χοροί ζωνοί, ζωντανοί και δίνουν την ευκαιρία στους χορευτές να επιδείξουν, εκτός από τις ικανότητες τους στον χορό, και τις ικανότητες τους στο τραγούδι. Αυτό γίνεται στον *τρίτο*, ο οποίος ενώνεται με τα γνωστά τσιατίσματα, και στον *μπάλο* όπου εναλλάσσεται ο χορός με το τραγούδι. Ο *πρώτος* και ο *τέταρτος* έχουν τα ίδια βασικά βήματα. Ο *δεύτερος*, ο *τρίτος* και ο *συρτός* έχουν πάλι τα ίδια βασικά βήματα. Άλλοι χοροί αντρικοί είναι οι *ζειμπέκικος, συρτός, τασιά, δρεπάνι, μασαίρι, καντήλα* (χοροί δεξιοτεχνίας) και η *μάντρα*. Επίσης, έχουμε και τον κωμικό χορό, τον *Νικολή* (Ιακωβίδης, 1988).

Τα δυο βασικά παραδοσιακά μουσικά όργανα της Κύπρου ήταν το *βιολί* και το *λαγούτο*, που αποτελούσαν τη λεγόμενη *ζυγιά* και συνόδευαν κάθε γλέντι και διασκέδαση σε γάμους και πανηγύρια. Άλλα μουσικά όργανα ήταν το *πιθκιαύλι* και η *ταμπουτσιά*. Οι άνδρες συνόδευαν τους χορούς με στράκες και παλαμάκια. Περιστασιακά χρησιμοποιούσαν ορισμένα μαγειρικά σκεύη και άλλα ηχητικά αντικείμενα ως ρυθμικά όργανα (Ανωγειανάκης, 1988).

Σκοπός, ερευνητικά ερωτήματα και σημασία της εργασίας

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να καταγράψει τους τοπικούς χορούς του χωριού Πάνω Αρόδες της επαρχίας Πάφου. Για τον σκοπό αυτό τέθηκαν ορισμένα γενικά ερευνητικά ερωτήματα βασισμένα σε πάγιες ερωτήσεις όπως *τι, ποιος, πώς, πότε, πού* και με *ποιες* ευκαιρίες οι άνθρωποι χόρευαν ή ενδεχομένως εξακολουθούν να χορεύουν παραδοσιακούς χορούς (Ζέρβας, 2012). Η σημασία της εργασίας αφορά σε αυτή καθαυτή την καταγραφή για τη διάσωση και τη διάδοση ενός σημαντικού στοιχείου του λαϊκού πολιτισμού όπως οι τοπικοί παραδοσιακοί χοροί. Τα αποτελέσματα αυτής της καταγραφής θα είναι χρήσιμα σε άλλους μελετητές και αναγνώστες καθώς και σε δασκάλους του παραδοσιακού χορού και δασκάλους της εκπαίδευσης για τη διδασκαλία των αυθεντικών παραδοσιακών χορών στα παιδιά.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Άτομα - Μέσα καταγραφής - Διαδικασία

Για τον σκοπό της εργασίας αυτής χρησιμοποιήθηκαν τέσσερα άτομα, δυο άνδρες και δυο γυναίκες από το χωριό Πάνω Αρόδες. Τα άτομα αυτά ήταν ο Ξενοφών Χρυσοστόμου Λοττίδης, ο Ανδρέας Καλαϊτζής, η Μαρούλλα Ψαρρά και η Κλεοπάτρα Γεωργίου (Παράρτημα I, Πίν. 1). Η καταγραφή έγινε το καλοκαίρι του 2013. Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: βιντεοκάμερα, ερωτηματολόγιο και σημειωματάριο.

Η πρώτη συνέντευξη έγινε με τον Ξενοφώντα Χρυσοστόμου, τον οποίο γνωρίζω από παλιά και κατάγεται κι αυτός από τις Αρόδες. Κλείσαμε ραντεβού στην πλατεία της εκκλησίας όπου υπάρχει καφενείο, καθίσαμε κάτω από τη σκιά των κυπαρισσιών, τον ενημέρωσα ότι η συνέντευξη θα είναι βιντεοσκοπημένη, το αποδέχθηκε και αρχίσαμε τη συνέντευξη που πήρε 60' λεπτά. Παρόντες ήμασταν μόνο εμείς οι δύο.

Με τον Ανδρέα Καλαϊτζή έγινε το ίδιο, με τη διαφορά ότι για να χορέψει έπρεπε να πάμε κάπου αλλού. Τον πήρα στο σπίτι που έχω ενοικιάσει στις Αρόδες όπου χόρεψε και τον βιντεοσκόπησα.

Με τη Μαρούλλα Ψαρά πήγα στο σπίτι της στις 16/2/2013 όπου παρών ήταν και ο σύζυγος της Επιφάνιος και της πήρα συνέντευξη κρατώντας σημειώσεις. Η Μαρούλλα και ο σύζυγος της μου έδωσαν τη βιντεοκασέτα του γάμου της κόρης τους που έγινε με παραδοσιακό τρόπο στις 25/7/1987 στις Πάνω Αρόδες.

Τελευταία πήρα συνέντευξη από την Κλεοπάτρα Γεωργίου στις 3-4-2015 στην οικία της κόρης της όπου διαμένει.

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει τις συνεντεύξεις τεσσάρων ατόμων που χρησιμοποιήθηκαν ως πληροφορητές στην παρούσα καταγραφή. Οι πληροφορητές ρωτήθηκαν αν γνωρίζουν κάτι για τους παραδοσιακούς χορούς του χωριού τους και αν θα ήθελαν να δώσουν πληροφορίες για το θέμα αυτό. Επίσης, οι πληροφορητές ενημερώθηκαν για την καταγραφή και ζητή-

θηκε άδεια για την καταγραφή των στοιχείων τους και τη λήψη φωτογραφιών και βίντεο.

Και στις τέσσερις περιπτώσεις πληροφορητών τέθηκαν οι ίδιες ερωτήσεις. Στη συνέχεια του κειμένου, οι ερωτήσεις παρουσιάζονται με πιο σκούρα γράμματα και οι απαντήσεις με πλάγια γράμματα. Τα δημογραφικά στοιχεία των πληροφορητών παρουσιάζονται στο Παράρτημα Ι, Πίνακας 1. Οι ερωτήσεις αφορούσαν στο παρελθόν και το παρόν.

Συνέντευξη 1 (Μαρούλλα Ψαρά)

– Γνωρίζετε κάτι για τους παραδοσιακούς χορούς του χωριού σας;

– Τους παραδοσιακούς χορούς τους βλέπουμε στους γάμους που διαρκούν τρεις ημέρες. Συνήθως χορεύουμε ξεχωριστά οι γυναίκες από τους άνδρες. Μόνο στον γάμο μου χόρεψα τον χορό του ανδρογύνου με τον άνδρα μου. Επίσης, με τον άνδρα μου χόρεψα και ταγκό. Σήμερα παραδοσιακοί γάμοι στο χωριό δεν γίνονται. Μόνο τον Αύγουστο γίνεται χοροεσπερίδα από το Κοινοτικό Συμβούλιο με τον Σύνδεσμο Αποδήμων και έρχονται παραδοσιακοί οργανοπαίχτες και παίζουν χορούς δικούς μας και χορεύουμε.

Οι χοροί που χορεύαμε στους γάμους ήταν κυρίως ο συρτός, οι αντικριστοί γυναικείοι και ο καλαματιανός. Επίσης χορεύαμε με τους συζύγους μας ταγκό, αραπιέ (Τσιφτετέλι). Στον γάμο της κόρης μου (1987) προσπάθησα να γίνει όσο παραδοσιακός μπορούσε να γίνει. Σας παραχωρώ την βιντεοκασέτα του γάμου τής κόρης μου όπου μπορείτε να την μελετήσετε.

– Τι χορεύατε;

– Συρτό γυναικείο, ταγκό με τον άντρα μου, καλαματιανό.

– Πότε χορεύατε;

– Στις γιορτές και στους γάμους, τις Σήκωσες, το Πάσχα, σε οικογενειακές συγκεντρώσεις.

– Ποιοι χόρευαν;

– Συνήθως οι άνδρες, αλλά και οι γυναίκες ζευγάρια. Η νύφη με τις κουμέρες. Ο γαμπρός με την νύφη.

– Αν πρόκειται για έθιμα, ποιος/ποιοι το οργανώνουν και ποιοι συμμετέχουν;

– Τα οργανώνουν οι κοινοτικές αρχές και ο Σύνδεσμος Αποδήμων.

– Πού;

– Στα σπίτια και στην πλατεία.

– Πώς χορεύετε;

Χορεύουμε ξεχωριστά οι γυναίκες και οι άνδρες. Συνήθως συρτό, καλαματιανό. Με τον άντρα μου ταγκό, συρτό και τσιφτετέλι.

Συνέντευξη 2 (Ξενοφών Χρυσοστόμου Λοττίδης)

– Γνωρίζετε κάτι για τους παραδοσιακούς χορούς του χωριού σας;

– Οι παραδοσιακοί χοροί στο χωριό Πάνω Αρόδες ήταν οι αντρικοί αντικριστοί, οι γυναικείοι αντικριστοί, ο συρτός, ζειμπέκικος, η καντήλα, η τατσιά, το μαχαίρι, το δρεπάνι και ο κωμικός χορός Νικολής. Όργανα που εκτελούσαν τους χορούς ήταν το βιολί, λαούτο και η ταπουτσιά. Επίσης υπήρχαν και μερικοί βοσκοί που έπαιζαν πιθκιάβλι. Σήμερα δυστυχώς μόνο στη χοροεσπερίδα του χωριού, που διεξάγεται τον Αύγουστο, γίνονται παραδοσιακοί χοροί με το βιολί και το λαούτο.

– Μπορείτε να μου δώσετε μερικές πληροφορίες για το θέμα αυτό;

-Αξιοσημείωτο εδώ να αναφέρω ότι τις Απόκρεω έβαζαν κουδούνια πάνω στην ζώστρα και χόρευαν με αυτά. Επίσης, στο συρτό χόρευαν ζευγάρια άνδρες και γυναίκες μαζί. Σήμερα δεν γίνονται.

– Τι χορεύατε;

– Πρώτο, δεύτερο, τρίτο (τραγουδιστό με τραγούδια ερωτικά δίστιχα, όχι ανταγωνιστικά), συρτό (μαντίλι), ζειμπέκικο.

– Πότε χορεύατε;

– Σε γάμους και γιορτές. Σήμερα χορεύουν μόνο στο φεστιβάλ και σε λίγους παραδοσιακούς γάμους.

– Ποιοι χόρευαν;

– Άνδρες ζευγάρια, γυναίκες ζευγάρια, ξεχωριστά. Μαζί χόρευαν ο γαμπρός και η νύφη στο γάμο (τρίτος γυναικείος αντικριστός).

– Αν πρόκειται για έθιμα, ποιός/ποιοι τα οργάνωναν και ποιοι συμμετείχαν;

Τα οργάνωναν οι συγγενείς και φίλοι και συμμετείχε στους γάμους όλο το χωριό. Επειδή το χωριό ήταν μιχτό συμμετείχαν και Τουρκοκύπριοι, κυρίως στους γάμους. Σήμερα δεν γίνονται στο χωριό γάμοι παραδοσιακοί.

– Πού χορεύατε;

– Στα σπίτια και τις πλατείες.

– Σε ποιες περιπτώσεις και γιατί;

Για να τιμήσουν το ανδρόγυνο που παντρεύεται. Αν ήταν γιορτή να τιμήσουν τον Άγιο (Άγιο Καλανδίωνα). Πρωτοχρονιά, Φώτα, Σήκωσες (Απόκριες).

– Πώς χορεύατε;

Αν ήταν γάμος διαρκούσε τρεις ημέρες. Αρχίζε το Σάββατο, Κυριακή και τελείωνε Δευτέρα. Χόρευαν με την σειρά κατόπιν παραγγελίας. Σήμερα, σπάνια γίνεται παραδοσιακός γάμος. Η διασκέδαση γίνεται στα ξενοδοχεία και κέντρα (εστιατόρια) και στις χοροεσπερίδες, συνήθως το καλοκαίρι.

Συνέντευξη 3 (Ανδρέας Χαραλάμπους Καλαϊτζής)

– Γνωρίζετε κάτι για τους παραδοσιακούς χορούς του χωριού σας; Μπορείτε να μου δώσετε μερικές πληροφορίες για το θέμα αυτό;

– Οι παραδοσιακοί χοροί στις Πάνω Αρόδες καθώς επίσης και από το χωριό που γεννήθηκα (Κάθηκα) ήταν οι αντρικοί αντικριστοί, ο συρτός, ο ζειμπέκικος, το μαχαίρι και ο κωμικός χορός ο Νικολής. Επίσης και οι γυναικείοι αντικριστοί και ο συρτός ο γυναικείος. Οι άνδρες χορεύουν χωριστά από τις γυναίκες. Σήμερα, δυστυχώς δεν γίνονται παραδοσιακοί γάμοι για να χορέψουμε. Γίνεται όμως τον Αύγουστο χοροεσπερίδα που παίζουν παραδοσιακοί οργανοπαίχτες και μπορούμε να χορέψουμε.²¹

– Τι χορεύατε;

– Πρώτο, δεύτερο, τρίτο (τραγουδιστό), συρτό αντρικό και ζειμπέκικο. Σήμερα επειδή είμαι ηλικιωμένος χορεύω λίγο συρτό και ζειμπέκικο.

²¹ Σημειώνεται ότι ο πληροφορητής μου είχε το φίλο του και χόρευε μόνο με αυτόν. Επίσης στον γάμο του, το 1953, επειδή η γυναίκα του δεν ήξερε να χορεύει δεν χόρεψαν μαζί.

– Πότε χορεύατε;

– Σε γάμους και στο πανηγύρι του Αγίου Γεωργίου της Πέγειας. Σήμερα στο ετήσιο φεστιβάλ του χωριού χορεύουμε.

– Ποιοι χόρευαν;

– Άνδρες ζευγάρια, κατόπιν παραγγελίας και έριχνες και λεφτά στο πιάτο του βιολάρη. Επίσης χόρευαν και οι γυναίκες ξεχωριστά. Σήμερα χορεύουν άνδρες και γυναίκες μαζί.

– Αν πρόκειται για έθιμα, ποιος/ποιοι οργάνωναν και ποιοι συμμετείχαν;

– Σε γάμους οι συγγενείς τους οργάνωναν και συμμετείχαν φίλοι και χωριανοί. Σήμερα την χοροεσπερίδα την οργανώνουν μαζί το Κοινοτικό Συμβούλιο και ο Σύνδεσμος Αποδήμων.

– Πού;

– Στα σπίτια και την πλατεία του χωριού.

– Γιατί;

– Για να τιμήσουν το ανδρόγυνο που παντρεύεται. Αν είναι γιορτή να τιμήσουν τον Άγιο. Για την Πρωτοχρονιά, τα Φώτα, τις Σήκωσες, τη Λαμπρή.

– Πώς χορεύετε;

– Ο γάμος διαρκούσε τρεις ημέρες. Το Σάββατο οι προετοιμασίες για τα φαγητά, το ρέσι, τον χορό του κρεβατιού. Την Κυριακή το στόλισμα του γαμπρού, το στόλισμα της νύφης, μετά στην εκκλησία και μετά χαιρετισμούς από τους καλεσμένους και διασκέδαση. Δευτέρα χόρευε η νύφη και ο γαμπρός και χαιρετούσαν οι χωριανοί. Σήμερα δεν γίνονται παραδοσιακοί γάμοι.

Συνέντευξη 4 (Κλεοπάτρα Γεωργίου)

– Γνωρίζετε κάτι για τους παραδοσιακούς χορούς του χωριού σας;

– Τους παραδοσιακούς χορούς τους βλέπουμε στους γάμους που διαρκούσαν τρεις ημέρες. Οι γυναίκες χόρευαν το ρέσι, τα προικιά και το κρεβάτι. Συνήθως χορεύουμε ξεχωριστά οι γυναίκες από τους άνδρες. Μόνο στο γάμο μου χόρεψα το χορό του ανδρογύνου με τον άνδρα μου. Επίσης με τον άνδρα μου χόρεψα και ταγκό. Σήμερα παραδοσιακοί γάμοι στο χωριό δεν γίνονται. Μόνο τον Αύγουστο γίνεται χοροεσπερίδα από το Κοινοτικό Συμβούλιο με

τον Σύνδεσμο Αποδήμων και έρχονται παραδοσιακοί οργανοπαίχτες και παίζουν χορούς δικούς μας και χορεύουμε.

Οι χοροί που χορεύουμε στους γάμους ήταν κυρίως ο συρτός, οι αντικριστοί γυναικείοι και ο καλαματιανός. Επίσης χορεύουμε με τους συζύγους μας ταγκό, αραπιέ (τσιφτετέλι).

– **Τι χορεύατε;**

– Συρτό γυναικείο, αντικριστό, ταγκό με τον άντρα μου, καλαματιανό.

– **Πότε χορεύατε;**

– Στις γιορτές και στους γάμους (στις Σήκωσες, το Πάσχα, σε οικογενειακές συγκεντρώσεις, του Αγίου Καλανδίου).

Στις Σήκωσες (Απόκρεω) έστηναν τις σούσες οι κοπέλες, σούζουνταν, τραγουδούσαν και χόρευαν, κοπέλια του χωριού έβλεπαν από μακριά.

– **Ποιοι χόρευαν;**

– Συνήθως οι άνδρες, αλλά και οι γυναίκες ζευγάρια. Η νύφη με τις κουμέρες. Ο γαμπρός με τη νύφη. Επίσης χόρευαν παρέες-παρέες. Μερικές φορές χόρευαν και τουρκοκύπριες με τις δικές μας.

– **Αν πρόκειται για έθιμα, ποιος/ποιοι τα οργάνωναν και ποιοι συμμετείχαν;**

– Τα οργανώνουν οι κοινοτικές αρχές και ο Σύνδεσμος Αποδήμων.

– **Πού;**

– Στα σπίτια και στην πλατεία.

– **Πώς χορεύετε;**

– Χορεύουμε ξεχωριστά οι γυναίκες και οι άνδρες. Συνήθως συρτό, καλαματιανό. Με τον άντρα μου ταγκό, συρτό και τσιφτετέλι.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι παραδοσιακοί χοροί στις Πάνω Αρόδες, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του ογδόντα, γίνονταν στους παραδοσιακούς γάμους (που διαρκούσαν τρεις ημέρες) και χόρευαν άντρες χωριστά και γυναίκες χωριστά. Όμως

από την δεκαετία του εξήντα άρχισαν σιγά-σιγά να χορεύουν κυρίως τον *συρτό* (μαζί με τον άνδρα σύζυγο ή συγγενείς). Παράλληλα εμφανίστηκαν και οι ευρωπαϊκοί χοροί, όπως το *ταγκό* και το *βαλς* που χόρευαν ζευγάρια. Επίσης, χορεύουν και *αραπιέ* (*τσιφτετέλια*). Σήμερα εκτός από τους αντικριστούς που χορεύουν χωριστά, οι υπόλοιποι χορεύονται μικτοί.

Αυτό που παρατήρησα στη βιντεοκασέτα του γάμου της κόρης της Μαρούλλας Ψαρά στον χορό του κρεβατιού, μετά την εκκλησία χορεύουν πρώτα μία-μία γυναίκα τον χορό των προικιών και στο τέλος τέσσερις άνδρες χορεύουν το κρεβάτι. Μετά το τέλος του χορού του ανδρογύνου χορεύει ο γαμπρός με τους κουμπάρους, η νύφη με τις κουμπάρες και ακολούθως οι συμπεθέρες και στο τέλος οι συμπέθεροι. Μέχρι εδώ οι χοροί που χόρευαν ήταν ξεχωριστά άνδρες, γυναίκες. Όταν όμως χόρευαν οι προσκεκλημένοι είδα ένα ζευγάρι άντρα με γυναίκα να χορεύουν κυπριακό ζεϊμπέκικο μαζί, πράγμα που δεν συνάδει με την παράδοση. Επίσης, στα τσιφτετέλια χόρευαν άνδρας με άνδρα, γυναίκα με γυναίκα και άνδρας με γυναίκα.

Όσον αφορά στους Τουρκοκυπρίους των Κάτω Αρόδων, αυτοί έρχονταν στους γάμους των Ελληνοκυπρίων και διασκέδαζαν μαζί τους και χόρευαν τους χορούς μας. Παράλληλα πήγαιναν και οι Ελληνοκύπριοι των Πάνω Αρόδων στους γάμους των Τουρκοκυπρίων και διασκέδαζαν μαζί τους και χόρευαν. Από εδώ φαίνεται ότι υπήρχαν κοινοί παραδοσιακοί χοροί μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Όπως μου είπε ο κύριος Ξενοφών, ήταν ιδιοκτήτης άσπρου αλόγου και έπαιρνε την Τουρκοκύπρια νύφη στο σπίτι του γαμπρού με τη συνοδεία μουσικής «*κοτσιάν μάρς*», που ήταν κοινός για Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους.

Κλείνοντας, το συμπέρασμα που προκύπτει από την εργασία αυτή είναι ότι οι μικτοί χοροί και η χρήση πολλών χορών, αδιακρίτως που εμφανίζονται ως παραδοσιακοί (από διάφορα φολκλορικά συγκροτήματα), είναι συνήθειες της σημερινής μας εποχής.

Η αξία των γνήσιων παραδοσιακών χορών είναι τεράστια και γι' αυτό, τόσο ο καθένας μας ατομικά, όσο και συλλογικά, πρέπει να κάνουμε ό,τι είναι δυνατόν για να προστατέψουμε αυτό το είδος του πολιτισμού μας. Η πολιτεία έχει τη δική της ευθύνη και πρέπει να λάβει μέτρα ώστε να διαφυλάξει την πραγματική παράδοση και την αυθεντικότητα των χορών που χόρευαν οι πρόγονοί μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβέρωφ, Γ.Α. (1989). *Τα δημοτικά τραγούδια και οι λαϊκοί χοροί της Κύπρου*.
- Ανωγειανάκης, Φ. (1988). *Για τη μουσική στην Κύπρο. Στο Κύπρος – Δημοτική μουσική*. Ναύπλιο: Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα (σ. 14-21).
- Ζέρβας, Γ. (2012). *Σημειώσεις Μεθοδολογίας Επιστημονικής Έρευνας*. Διαλέξεις σεμιναρίου δασκάλων παραδοσιακού χορού.
- Ιακωβίδης, Α. (1988). «*Κυπριακοί χοροί*». Στο *Κύπρος – Δημοτική μουσική*. Ναύπλιο: Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα (σ. 22-28).

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ από καρδιάς τον καθηγητή Γιάννη Ζέρβα για τη βοήθειά του στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας και τους τέσσερεις πληροφορητές μου για τις συνεντεύξεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Πίνακας πληροφορητών/τριών

α/α	Όνοματεπώνυμο	Τόπος καταγωγής	Έτος γεννήσεως	Τόπος διαμονής
1	Μαρούλλα Ψαρά	Πάνω Αρόδες	25/11/1958	Πάνω Αρόδες
2	Ξενοφών Χρυσοστόμου Λοττίδης	Πάνω Αρόδες	26/08/1922	Πάνω Αρόδες
3	Ανδρέας Χαραλάμπους Καλαϊτζής	Πάνω Αρόδες	29/09/1931	Πάνω Αρόδες
4	Κλεοπάτρα Γεωργίου Χαραλάμπους	Πάνω Αρόδες	16-1-1929	Πάνω Αρόδες

Σημείωση επιμελητή: Ο συγγραφέας της παρούσας εργασίας περιγράφει με δική του απλή διατύπωση τον διάλογο με τους πληροφορητές του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Το χωριό Πάνω Αρόδες

Το χωριό Πάνω Αρόδες βρίσκεται στη βορειοδυτική Κύπρο, 23 χιλιόμετρα από την πόλη της Πάφου. Πριν το 1974 στο χωριό κατοικούσαν και Τουρκοκύπριοι. Σήμερα κατοικούν μόνο 100 περίπου Ελληνοκύπριοι και 30 Άγγλοι, κυρίως συνταξιούχοι.

Την ονομασία Αρόδες το χωριό την πήρε από τους ιππότες του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ που είχαν έδρα τους μέχρι το 1522 μ.Χ. τη νήσο Ρόδο. Το υψόμετρο είναι 580 μέτρα.

Οι κάτοικοι απασχολούνταν με τις γεωργοκτηνοτροφικές εργασίες. Είχαν αμπέλια και παρήγαγαν κρασί, σταφίδες, παλουζέ, ζιβανία, σουτζιούκο. Από την κτηνοτροφία παρήγαγαν χαλούμια, τυριά και αναράδες. Το Δημοτικό σχολείο έκλεισε τη δεκαετία του 1980 λόγω έλλειψης μαθητών, ελέω αστυφιλίας (Πηγή: www.panoarodes.com).

